

awhina te whakatutuki. Kei te rapa tatau i te puna moni, kei te whakamanawa atu ki te Kawanatanga anake. Ki au nei anei tonu tetahi puna moni tutata, kei o tatau ringa tonu e mau ana, ko nga tuara pakari o enei o o tatau whenua kua pai nei. E tono ana au ki nga teihana a Ngati-Porou, a i te tuatahi ki nga mea i pa atu ai au ki te whakahaere kia tapae mai i o ratau teara hei whakawaha i tetahi kawenga moni i tenei wa ano, hei whakahirihiri i enei whakaaro whakatupu hou. E kore e taetae te tono kia tuku tinana moni mai ratou. Engari kia wai hoko to ratau kaha hei whakamana e riro mai ai tetahi moni kia £5,000 tae atu ki te £10,000 i tenei tau ano; kia whakaritea etahi tau kia 5 tae atu ki te 7 hei maunga mo tera taumaha i runga ia ratau, heoi ma ratau e utu ko nga itarata i roto aua tau. Tera hoki i roto i aua tau kua whakahaerea aua moni ki runga ki etahi whenua hou, i runga i te mahi paamu, pau rawa ake nga tau kua rahi nga wahi hou kua oti, kua nuinga taonga kei runga hei puna mo nga mokete, hei tinata hoki ki te whakahaere i nga moni na nga teihana i utu. He huarahi poka tata tenei ki te tabua moni, e mahi rawaho ana i te Parematata, e mahi tonu ana i runga ia tatau. Ko te mea nui ko te whakaaro rite i nga Komiti whakahaere i nga whenua ara i nga teihana; ko te whiwhi hoki i tetahi pakeha, kamupene ranei hei homai i te moni mo tena wa roa. Ka hoatu tenei take me nga whakamarama a waha kia koutou hei tiroiro.

Ko etahi o nga whenua e toe nei me mahi huihui ka taetae ai; i te nui rawa o nga tangata ki roto i nga karaati, ko te kore e rawe ki te tuku ki te rihi i te kore kainga ke mo te iwi, hei oranga mo nga hoiho. Ko ena me paamu huihui. Tera ano nga wahi e rite hei tuku, wahi ririki i roto i aua tu whenua ki etahi o te iwi kainga tonu mo nga mahi miraka, whakatipu pikaokao. Ko te huarahi pai tenei mo te nuinga o nga raorao o roto i Waiaapu kia tekilianatia, te 20 eka ahu atu ki te 30 ka rihi kia tatau ano. Kia pai ai te mahi wehe-wehe a te tangata. Ko etahi wahi ka rawe hei purapura karaihe, hei whakatipu oti hai hoko, hei whakatipu rakau hua ranei; ma reira ano hoki taetae ai te hoko te whakatipu nui i te poaka.

Engari ko te huarahi ki enei hiahia ki taku titiro me ma roto anake i te kaporeihana, ka maraana ai nga Komiti ki te ata wehe i nga wahi hei tuku ki runga i nga rihi peni i enei i runga ake nei, me nga wahi hei rahui hei malinga kai, hei takanga hoiho.

Ko nga wahi kei te karauna karaati o nga wahi ngahere e tika ana kia whakahaerea tonutia i tenei wa he tikanga, mehemea e hiahia ana kia paamutia, kia rihihia ranei ki a tatau Maori ano, e rua nga huarahi, me rihi hangai tonu ki nga tangata e hiahia ana, me whakakaporeihana ranei ka riro ai ma te Komiti e rihi. Me tuku e te Komiti i runga i te teneta ki nga mema o te ropu, ki nga tangata ano ranei kua taunaha i tera wahi.

Ko nga whakatikatika mo te kaporeihana e mahi i roto i enei ra i runga i te tono mai a te Pirimia, me wahi kia oti tonu i roto i tenei Parematata, ara kia wetekia atu ki waho nga Apika Kawanatanga; kia whakahokia mai ano ki nga Komiti te kahanga o nga whakahaere. Ma tatan tabi tena e mahi.

Ki taku titiro ko te huarahi e mama ai nga mahi whenua me haere ropu kia tokotoru kia tokowha ranei tangata ki runga i ia whenua i ia whenua i runga i te huarahi rihi. He nui te 100 eka whenua ma te tokowha tangata hei oranga mo ratau me a ratau tamarii. Ehara hoki i te mea e whaia ana kia pera rawa to tatau whiwhi ki te moni. Me atua atu i te oranga iti, kia taea tera ka taetae ai hoki nga oranga rarahi; kei te wa taetae a tatau uri, engari ko te kaupapa o te mahi, o te whakapuranga taonga, o te whakaepa taonga kia takoto atu tenei whakatipuranga.

Ki te ata whakariteritea nga ropu i nga tangata e matatau ana ki nga mahi whenua, ara ki te tope rakau, ki te hanga taiapa, ki te whiu whu hipi me era atu mahi e mahia nei e koutou me o tatau rangatira pakeha, he mama hoki nga mahi o te whenua, ka ahua iti ano e taka atu ma te moni e awhina. Mehemea ka whakamanawa ki te moni anake hei mahi mo ia mahi mo ia mahi, kaore e oti, kaore hoki e kua he ahuhenua, engari he whakakii noa i te whenua mo etahi atu tangata totika. Ko te wahi nui o tenei kaupapa ko te ora tinana e puta mai i runga i te mahi o te tinana o te tangata, i te kimi a tona ake hinengaro, i te kawae motuhake o tona kaha, ka tipu ia hei tangata, ka tipu hoki te iwi hei iwi kaha.

Kaore ano i ata tau i te whakaaro nga huarahi tika mo tenei wahi o te kaupapa. Koia i tika ai kia whai ropu whiriwhiri, whakamatakitaki i nga whakaaro, hei roto i nga kimihainga e kitea ai etahi kupu ka whakatakoto. Ko te nuinga hoki o te kaupapa kei te whanga ki nga whakatikatikanga ture na reira i uaua ai te whakatakoto tikanga hei tinana tonu i tenei wa.